

Szeptember 21.

— 1944: Megjelent a *Scintea*, a Román Kommunista Párt központi napilapjának első legális száma.

— 25 éve, 1948-ban New Yorkban halt meg MAJOR Henrik grafikus és festő; Ferenczy Károly tanítványa, jeles karikaturista volt. 1919 után emigrációban élt, 1923-tól Amerikában rajzoló, karikaturista. Jeles amerikai személyiségekről készült portréit (*Chaplin*, 1927) és karikatúraszobrait kiállításon mutatta be, róluk albumot is kiadott. (Sz. 1889. Nagyszalonta)

— 1920: Az Uruguayi Kommunista Párt megalakulása.

— 75 éve, 1898-ban Párizsban született Eugène DABIT francia regényíró, festő, a populizmus kiemelkedő képviselője. Főleg városi kisemberek életét ábrázolja élményből fakadó hitelességgel és művészién. Műveiből m.: *L'Hôtel du Nord*, 1929 (*Szálloda a külvárosban*, 1935; *Külvárosi szálloda*, 1958). (Mh. 1936. aug. 23. Szésvastopol)

— 75 éve, 1898-ban Moszkvában született Pavel CELICSEV orosz szürrealista festő. Tanulmányait autodidakta módon végezte, tapasztalatait párizsi, angliai és amerikai tanulmányúton bővítette. Aprólékosan kidolgozott képein és rajzain a perspektivikus rövidülés fokozásával ért el szürrealista hatásokat. (Mh. 1957. Róma) * (OI)

— 90 éve, 1883 Budapest: Madách Imre *Az ember tragédiája* c. drámai költeményének bemutatása a Nemzeti Színházban, Paulay Ede rendezésében, Erkel Gyula zenéjével. A magyar drámairodalom e harmadik legnagyobb alkotója (Katona: *Bánk bán* és *Vörösmarty: Csongor és Tünde* mellett) még Paulay színrevitelében érte meg a századik előadást 1894-ben. Azóta többször felújították újabb és újabb rendezésben (Tóth Imre, Hevesi Sándor, Horváth Árpád stb.), a legjelentősebb magyar színházak állandó műsordarabjává vált. Külföldi színpadi pályafutása 1892-ben kezdődik, a dráma tíz német kiadása után, Hamburgban; még ez évben bemutatatták Bécsben, majd Prágában (itt a harmadik hónapban betiltották az előadást a *Marseillaise* nyomán támadt nézetérti tüntetés miatt), 1893-ban Berlin, 1903: Bécs, 1914: Zágráb, 1926: Bratislava 1934: Bécs, 1937: Hamburg, 1939: Berlin, 1940: Frankfurt. 1965-ig húsz nyelven jelent meg fordításban: angol, bolgár, cseh, esperantó, finn, francia, héber, holland, japán, jiddis, lengyel, német, olasz, orosz, román, spanyol, szerb, szlovák, szlovén és török nyelven. A fordítások közül kiemelkedőnek tartják Mohácsi Jenő német, Umberto Norsa olasz és Octavian Goga román nyelvű költői tolmácsolását.

— 1821: El Salvador kikiáltja függetlenségét. 1841. január 30. óta Salvador Köztársaság.

Szeptember 22.

— 1960: Malí Köztársaság szuverén állammá nyilvánítja magát. Az új alkotmány előírt rendszert vezet be; államelnök és kormányfő Modibo Keita.

— 50 éve, 1923. szeptember 22–23: Antifasiszta tömegfelkelés Bulgáriában a Bolgár Kommunista Párt vezetésével.

— 85 éve, 1888-ban Colibaşi-ban (Mehedint) született Dimitrie GHIAȚĂ román festő, a természet szépségeinek csodálója, a paraszti élet és a román falu fesője. Szegényparaszt szülők gyermeke, tanulmányait anyagi nehézségek között végezte. Rajzolni, festeni A. Veronától tanult, aki felfedezve tanítványa sokat ígérő művészi hajlamait, párizsi tanulmányútra javasolta. Mesterének közbenjárására Ghiatã két évi (1913–14) hazai ösztöndíjjal Párizsban, majd később Olaszországban tanul. Először 1914-ben lép a nagyközönség elé az Ateneul Român alagsorában rendezett kiállításával, amellyel meg is alapozta hírnevét. Tanulmányainak befejezése után országosra fest, járja a falvakat, felelevenítve és vászonra rögzítve gyermekkorának emlékeit. Három évig fest Steriadiával a tengerparton, három évig a Prahova völgyében, Cimpina környékén, majd Gorj, Hunyad és Neamt megyében dolgozik. Hátszégi tartózkodása mély nyomot hagyta lelkében, a vásár színes mozgalmassága megragadja a parasztság festőjét: *Hátszegi vásár*, *Gyümölcsárusnő*, *Piacnap*, *Vásár*, *Hátszegi parasztlak*. A Bukaresttől délre eső Comanában Ghiatã a falusi tél hatása alatt él. Több képet fest itt, melyeknek *Comanai tél* a címük. Ghiatã természetszeretete számos csendéletben is kifejezésre jut: *Almok*, *Szőlő*, *Rózsák*, *Vacsora* stb., de ugyanilyen szeretettel festi a cimpinai kőolajszondákat vagy a gyárkapun belépő munkásokat is. Képeit művészi érzékenység, egyensúly és harmónia jellemzik. (Mh. 1972. júl. 3.) * (OI)

Szeptember 23.

— 75 éve, 1898-ban Strojinetben született Alfred Margul-SPERBER költő, publicista és műfordító, a romániai német irodalom egyik kiemelkedő alkotója. Számos verskötete mellett jelentősek román műfordításai: Eminescu, Arghezi, Philippide, Beniuc verseiből fordított: *Rumänische Volksdichtung* c. munkájáért Allami Díjjal tüntették ki. (Mh. 1967. január 3. B) M 72. 2. 62.; Igaz Szó 1971. 2. 165–169.

— 100 éve, 1873: A kanadai szakszervezetek Országos Munkásszövetségeben egyesülnek.

— 100 éve, 1873-ban Cecinában halt meg Francesco Domenico GUERRAZZI olasz író, újságíró és politikus. Mazzini híve, a Risorgimento jeles harcosa volt; többször börtönt szenvedett. Történeti

regényei (*La battaglia di Benevento*, 1827; *L'assedio di Firenze*, 1836) nagy irodalmi sikereket arattak. (Sz. 1804. aug. 12. Livorno)

— 125 éve, 1848 Köln: A szeptember 20-i népgyűlés proklamációja megjelenik a *Neue Rheinische Zeitung*-ban s röplapként is terjesztik.

— 250 éve, 1723: Pétervári béke: a perzsa-orosz háború (1722-) lezárása.

Szeptember 24.

— 405 éve, 1568-ban Nagyvácon (Sopron) született WATHAY Ferenc végvári vitéz, énekszerző, festő és önéletrő. 1584-től katonáskodott Tihanyban, majd más várakban, folytonos harcban a törökkel. 1602-ben Székesfehérvár vicikapitánya, még ez évben sebesülten török fogságba kerül. Számos szökési kísérlete után végül Konstantinápolyba szállították s a Fekete Toronyba zárták. A keserves rabság szorította rá a verselésre, élete történetének megírására és a rajzolgatásra. Versei közt a népszerű ének-irodalom számos műfaja megtalálható. Írt históriás énekeket, panaszló éneket, vitézköszöntőt, tavaszéneket, és számos verset szerzett rabsorsáról. (Mh. 1606 után, ?) Magyar költők. XVII. század, 1956.

Szeptember 25.

— 65 éve, 1908-ban született Eugen SUCHON szlovák zeneszerző. Tanulmányait Nováknál végezte. Főműve az *Orvény* című opera, melyben a szlovák paraszt életét viszi színpadra, s a történelmi tárgyú *Szvatopluk* című zenedráma. Eddig komponált hangszeres művei közül legértékesebbnek *Metamorphosis* című zenekari munkáját tartják. A vezermotívum elvén felépülő műben szlovák népi tánc is elhangzik. Szlovák népzene és fenti operájának anyagára támaszkodik *Sinfonietta rustica* című művében. Stílusának alakulására Novák és Janáček gyakorolt erőteljes hatást. Dallamépítkezésének korábbi hangszeres jellege fokozatosan vokális színezetűvé vált. * (Benkő)

— 290 éve, 1683-ban Dijonban született Jean Philippe RAMEAU francia zeneszerző. Operái (pl. *Hippolyte és Aricie*, *Gastor és Pollux*, *Dardanus, Gálans India*) a Lully utáni francia opera-irodalom jelentős szintjét képviselték, egyben Gluck reformja számára is egyengették az utat. Kevésbé ismertek balettjei (*Lysis és Délie*, *Anakreon*, *Szibariták* stb.). Írt pásztorjátékok (*Daphnis és Eglé*), énekes balettel is (*Pygmalion*). Zongoraművei Couperin hagyományából indulnak ki s elsősorban a szvit-irodalmat gyarapítják. Összhangzattani munkájával (*Traité de l'harmonie*, 1722) rendszerezte a hármashangzatok világát, az akkordok terceken nyugvó felépítésének felfedezésével. (Mh. 1764) * (Benkő)

— 480 éve, 1493. szeptember 25 — 1496. június 11: Kolumbusz második